

Makalenin Geliş Tarihi: 12 Mayıs 2020
Makalenin Kabul Tarihi: 9 Haziran 2020

FAKİR BAYKURT'UN KÖY ROMANLARINDA LAKAPLAR NICKNAMES IN THE FAKİR BAYKURT'S VILLAGE NOVELS

Mehmet Halil Sağlam*

Öz

Lakaplar sosyal hayatın bir gerçeğidir. Ad bilimi ve halk bilimi gibi farklı bilim dallarıyla ilişkili olan lakaplar konusunda köy, ilçe ve şehirlerde derleme çalışmaları yapılmaktadır. Çalışmalardan çıkan ortak sonuca göre lakaplar, kişilerin fiziksel ve psikolojik özelliklerine göre; unvan ve akrabalık ilişkilerine göre; inanç ve soylarına göre verilmektedir.

Sahada yapılan lakap çalışmalarının hikâye edici metinler üzerinde de yapılması mümkündür. Bu araştırma, mümkün olan bu tür bir çalışmayı örneklendirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın evrenini hikâye edici metinler oluşturmaktadır. Örneklem ise Fakir Baykurt'un beş köy romanıdır. Romanlar yazarın köy romanları arasından basit seçkisiz örnekleme tekniğiyle seçilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen romanlar şunlardır: *Irazca'nın Dirliği*, *Kaplumbağalar*, *Köygöçüren*, *Onuncu Köy* ve *Tırpan*. Araştırma sonucuna göre romanlarda tespit edilen lakaplar, sahada tespit edilen lakaplarla benzer özellikler göstermektedir. Bu sonuç, lakap çalışmalarının hikâye edici metinler üzerinde yapılabileceğini göstermektedir. Türk edebiyatında lakap ilişkisiyle incelenebilecek çok sayıda hikâye edici metin bulunmaktadır. Bu metinlerin lakap ilişkisiyle incelenmesi Türk kültürünü farklı yönleriyle tanıma açısından yararlı sonuçlar verecektir.

Anahtar Kelimeler: *Lakap, Ad Bilimi, Roman, Fakir Baykurt.*

* Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimleri Eğitimi Bölümü, ORCID: 0000-0001-7557-7021.

Abstract

Nicknames are a fact of social life. Compilation studies are carried out in villages, districts, cities about the nicknames associated with different disciplines such as science and folklore. According to the common conclusion from the studies, nicknames, according to the physical and psychological characteristics of people; According to title and kinship relations; are given according to their beliefs and descendants.

It is also possible to carry out nicknames in the field on narrative texts. This research aims to exemplify such a possible review. Narrative texts form the universe of the research. The sample is five village novels of Fakir Baykurt.. The novels were selected from the author's village novels using simple random sampling technique. The novels examined within the scope of the research are: *Irızca'nın Dirliği*, *Kaplumbağalar*, *Köygöçüren*, *Onuncu Köy*, *Tırpan*. According to the results of the research, the nicknames found in novels show similar characteristics with the nicknames detected in the field. This result shows that nicknames can be done on narrative texts. There are many narrative texts in Turkish literature that can be studied with the nickname. Examining these texts in terms of nicknames will be useful in terms of getting to know Turkish culture from different aspects.

Keywords: *Nickname, Adology, Novel, Fakir Baykurt*

Giriş

Ad Bilimi ve Lakap Kavramları

Ad bilimi (onomastik), dil biliminin alt bilim dalı olarak kabul edilmektedir (Aksan, 2007: 15). Ad bilimi, bu yönüyle de canlıların, nesnelere ve kavramların kısacası çevrede görülen ve algılanan her şeyin adıyla ilgilenen bir bilim dalıdır (Aksu, 2001: 9). Önceleri yer ve kişi adlarını incelerken günümüzde bitki, hayvan, zaman ve marka gibi tür adlarını da incelemektedir. Adlandırmaların tarihî seyir içerisindeki değişimleri, gösterge ve obje arasındaki anlamsal ilişkileri, kullanım alanları ve kullanım sıklıkları ad biliminin araştırma konusudur. Bu yönüyle de ad biliminin halk bilimi, hukuk, ilahiyat, edebiyat, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı bilim dallarıyla ilişkisi vardır. Ancak ad biliminin farklı disiplinlerle ilişkisini ortaya koyacak sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır (Sakaoğlu, 2000; Keleş, 1996; Şahin, 2015).

Ad bilimi özellikle dil biliminin alt dalları olan sözcük bilimi ve anlam biliminden yararlanmaktadır. Bu iki ayrı bilim dalının ortak özelliği, dil bilgisinde genel olarak ad (substuntivum) sayılan ögeleri incelemeleridir. (Toklu, 2007: 116). Dolayısıyla her iki bilim dalında elde edilen veriler ad bilimi için birer değerlendirme kaynağı olabilmektedir. Doğan Aksan, dil biliminin alt dallarını sıralarken ad bilimine de ayrı bir yer verir ve bu bilim dalının araştırma alanını iki başlık altında toplar:

“ 1. Adbilimin anlam bilimiyle yakın bir ilişkisi vardır. Ancak ondan yöntem olarak ayrılır. Adbilimi sözcük ve kavram ilişkisine önem veren bir bilim dalıdır. Bu alanda yapılan çalışmalarda herhangi bir kavramdan hareketle bu kavramın bir dilde nasıl bulunduğu ve anlatımda hangi etkenlerin rol oynadığı incelenir. Bu bilim dalı doğrudan doğruya isimlere yönelir.

2. Adbilimi; her dilde özel ad olarak bilinen ögeler üzerinde duran ve bu adları köken bilgisi, dil ve kültür sorunları, tarihi gelişim ve değişim süreciyle inceleyen bilim dalıdır. Ad biliminin yer adlarını inceleyen bilim dalına yeradibilimi (toponymie ya da toponomastigue); kişi adlarını

inceleyen bilim dalına kişiadbilimi (anthroponymie); nehir, ırmak ve göl gibi su adlarını inceleyen bilim dalına suadibilimi (hydronymie) ve dağ adlarını inceleyen bilim dalına dağadibilimi (horonymie) denilmektedir” (Aksan, 2007: 15).

Fransızların onomastigue, İngilizlerin onomastics ve Almanların namenkunde olarak adlandırdığı ad biliminin özellikle kişi adları, soyadları, takma adlar ve yer adlarında gelişme gösterdiği bilinmektedir (Sakaoğlu, 2000: 10). Bu alanda yapılan çalışmalarda lakaplar, özel adlar kategorisinde yakıştırma adlarının bir alt dalı olarak gösterilmektedir (Aksan, 2007: 15).

Arapça bir sözcük olan lakap, dil biliminde bir kimseye gizli kalmasını istediği bir ayıbyla hitap etmek anlamına gelen “nebez” sözcüğüyle eş anlamlıdır (Bozkurt, 2003: 65). İslamiyet öncesi dönemde “er at” söz öbeğiyle tanımlanan sözcük modern Türkçede “takma ad, yakıştırma” anlamına gelir (Şahin, 2015: 37). Türk Dil Kurumunun (TDK) Türkçe Sözlük’ünde ise lakapla ilgili şu tanımlama yapılır: “*Bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad*” (Akalin vd., 2011: 1572). Dinî bir terim olarak lakap, kişinin özel isminden sonra takılan övgüye ve yergiye işaret eden birer sıfat olarak değerlendirilir. Serinsu’nun ifadesiyle bir insanın veya kabilenin isminin benzerlerinden ayrılması için sonradan verilen isimlerdir (2009: 215).

Halk bilimi açısından ise lakap, insanın toplumsal ve bireysel kişiliğinin yanı sıra büyüsel ve gizemsel gücünü belirten simgesel değerdir (Örnek 1973: 11). Sözcük zamanla anlam genişlemesine uğrayarak kişileri yermenin yanında övmek; fiziksel, ruhsal, sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtmak için kullanılmıştır. Bütün bu değerlendirmelere göre lakap, asıl ada sonradan eklenen ve kişinin herhangi bir özelliğinden dolayı verilen isim olarak tanımlanmaktadır (Boyras, 1998: 113). Kişinin fiziksel özelliklerine, karakterine, davranış şekillerine veya başından geçmiş herhangi bir olaya atıf yaparak kullanılan lakapların en önemli özelliği sosyal hafızada oluşturduğu ortak algıdır. Lakaplarla ilgili ortak bir algının oluşması için de kişiyle ilgili sosyal, fiziksel, eylemsel veya psikolojik bir sürecin yaşanması gerekmektedir. Bu sürecin de üst ve alt kültüre bakan yönleri bulunmaktadır. Üst kültür, yerelliği aşarak bir ulus tarafından benimsenen bütün değerleri karşılayan bir terimdir. Alt kültür ise en genel anlamda egemen kültür içinde, bazı genel kültürel normlara uyum göstermekle birlikte kendilerine özgü davranış kalıpları geliştiren grupları tanımlamak için kullanılır. Bu gruplar herhangi bir ırka, dine, mezhebe veya cinsiyete bağlı topluluklar olabileceği gibi ortak değerler çevresinde bir araya gelmiş sentez gruplardan da oluşabilirler. Güvenç’in ifadesine göre de bir ülkenin farklı bölgelerinde farklı kültürler ortaya çıkabilmektedir. Genel kültür içerisindeki bu farklı birimlere ve sentezlere de alt kültür denilmektedir (1972: 11). Aynı ülkü birliği içerisinde köy, kasaba ve şehirlerde yaşayan farklı etnik kimliğe, cinsiyete ve inanca mensup toplulukların sahip oldukları ortak değerler alt kültürü oluşturan birer örneklem sayılabilir. “*Her alt kültürün kendine özgü yaşam biçimi, değerleri, normları, tutum ve davranışları vardır ve bunlar üst kültürün bazı hâkim değerlerini kapsamaktadır*” (Özkalp, 1994: 78). Buna göre Türkiye’de öğrenciler, askerler, çeşitli ticaret ve meslek erbapları, dinî cemaatlerin her biri, köylüler, şehirliler, Çingeneler, Lazlar, Çerkezler vs. hepsi ayrı ayrı birer alt kültürdür (Tezcan, 1996: 10). Bir ülkenin üst ve alt kültüründen

oluşan ortak değerlerin bütününe de egemen kültür denilmektedir. Lakaplar, her toplumun egemen kültüründe farklı nitelikte ve nicelikte bulunur. Türk toplumunda Muhammedü'l Emin (SAV), Ebubekir-i Sıddık, Alp Er Tunga, Alaadin Keykubat, Mevlana Celaledin-i Rûmî, Köroğlu, Karacaoğlan, Yıldırım Bayezid, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Zembilli Ali Efendi, Koca Mimar Sinan, Kuyucu Murat Paşa, Kaptanıderya Barbaros Hayrettin Paşa, Baltacı Mehmet Paşa, Damat Ferit Paşa, Tiryaki Hasan Paşa, Ulubatlı Hasan, Mercimek Ahmet, Keloğlan, Patrona Halil, İnce Mehmet, Çakıcı Mehmet, Çerkez Ethem, Kara Murat, Şair-i Azam Abdülhak Hamit Tarhan, Gazi Mustafa Kemal Paşa, Baba Demirel, Mücahit Erbakan, Başbuğ Türkeş ve Karaoğlan Ecevit gibi lakaplarıyla tanınan çok sayıda dinî, tarihî, siyasi ve edebî şahsiyet bulunmaktadır. Bu kişiler asıl isimlerinden çok üçüncü şahıslar tarafından kendilerine takılan lakaplarla tanınırlar. Bütün bu lakaplarla ilgili olarak yaşanmış bir olay veya bir hayat tecrübesi vardır. Alt kültüre ait lakaplar ise bu derece tanınır, bilinir ve kullanılır değildir. Köy, kasaba ve şehir özelinde kullanılan ve bilinen bu lakaplardan bazıları şunlardır: Millî Halil, Sıçan Gazi, Sağı Anşa, Yalan Gölü (Boyras, 1998), Kulaksız Ömer, Tek Kanat İsmail, Tırlayık Şerife, Pala Orhan, Pilli Orhan, Gargara Asiye, Balta Mesut (Çoşar, 1999), Kara Mustafa, On Dokuz, Paşa Koca, Tat Osman, Tekerek İsmail, Zehir Ahmet (Kabak, 2014), Kel Ali, Çot Hasan, Güdük Ali, Hopan Elif, Gara Şerife, Dal Fadik (Özkan, 2016); Ekmekçi Şaban, Gadı Irmazan, Cin Yaşar, Kımkın Emne, Bacaksuzla (Çalışkan, E. ve Seher, Ş. 2016), Gedik Ali, Gara İsmail, Sağır Ahmet, Düdükçü Dayı, Kırk Yalan Karısı, Tatlıcı Birader (Atlı, 2017); Koreli Sait, Leylek Serdar, Hazrolu Celal, Böcek Neco, Asfalt Nizam (Kardaş, 2018). Saha çalışmalarında tespit edilen bu lakapların her biri ilgili kişinin fiziki, psikolojik ve davranış özelliklerine gönderme yapmaktadır. Alt kültüre ait bu lakapların her biri tespit edildikleri bölgenin sosyo-kültürel yapısına da belirli ölçüde ayna tutmaktadır.

Kişiyile ilgili yaşanmış bir olaydan veya kişinin fiziksel ve psikolojik özelliklerinden kaynaklanan lakapların kimi zaman yücelten kimi zaman da değersizleştiren yönü bulunmaktadır. Medeni toplumlarda lakaplar, kişileri tarif etmek, övmek veya kişilerin farklı özelliklerini ortaya koymak için kullanılırlar. Bu tür kullanımlarda sosyal normlara aykırı herhangi bir ifade bulunmaz. Eğitim düzeyi düşük ilkel toplumlarda ise lakapların kullanım amacı kişiyi tarif etmek ve övmekten çok kişiyi alay etmek ve kişiyi değersizleştirmektir. Bu tür lakaplar, kişiyi itibarsızlaştırdıkları için sosyal ahlak kurallarına aykırıdır. 02.07.1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu'yla da kişileri itibarsızlaştıran isimlendirmeler yasaklanmıştır. Kanun maddesinde geçen ifade şöyledir: *“Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleriyle umumi edelere uygun olmayan veya iğrenç ve gülünç olan soyadları kullanılamaz”* (RTL 1). İlgili kanunun 29. 11. 1934 tarihli 2867 sayılı hükmüne göre de *“Ağa, Hacı, Hafız, Hoca, Molla, Efendi, Bey, Beyefendi, Paşa, Hanım, Hanımefendi ve Hazretleri gibi lakap ve unvanlar kaldırılmıştır. Erkek ve kadın vatandaşlar, kanunun karşısında ve resmi belgelerde yalnız adlarıyla anılırlar”* (RTL 2).

Lakapların Soyadı Kanunu'na rağmen siyasi topluluklarda, iş yerlerinde, üniversitelerde, okullarda, kulüplerde, sendikalarda, cemaatlerde, vakıflarda, derneklerde, dost, akraba ve aile ortamlarında hâlen kullanıldıkları bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda bakıldığında lakapların

sosyal hayatın vazgeçilmez bir parçası oldukları ortaya çıkmaktadır. Lakapların kullanım amaçları, yapısal özellikleri ve ortaya çıkış süreçleri farklı disiplinler açısından araştırılabilir. Bugüne kadar yapılan çalışmaların geneli halk bilimi ve toplum bilimiyle ilişkili olmuştur. Nail Tan, *Rodos Rodoslu Türklerin Lakapları* başlıklı kitap tanıtımında bu alanda yapılan çalışmalar hakkında detaylı bilgi vermektedir (Tan, 2016: 103-104). Tan'ın tespit ettiği çalışmalara şu çalışmalar da eklenebilir: (Ustaoğlu, 1986; Acıpayamlı, 1992; Boyraz, 1998; Aksu, 2001; Bozkurt, 2003; Coşar, 2003; Kibar, 2005; Küçükaşçı, 2009; Yeşilöz, 2012; Öger, 2014; Demirci, 2014; Yaldızkaya, 2014; Kabak, 2014; Akçam, 2015; Akdağ, 2015; Öztürk, 2016; Erol ve Seher 2016; Özdemir ve Erdem, 2016; Kibar, 2017; Karataş, 2017; Kardeş, 2018). Bu çalışmaların genelinde lakaplar, kaynak şahıslara ulaşılarak derlenmiştir. Köy, ilçe ve şehirlerde derlenen lakaplar, anlam bilimine göre sınıflandırılarak ad bilimi ve halk bilimiyle ilişkilendirilmektedir.

“Lakap mı Unvan mı?” Tartışması

Lakaplarla ilgili yapılan çalışmalarda unvan gruplarının lakap olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği bir tartışma konusudur. Atlı'nın ve Öger'in çalışmalarında bu tartışmalar hakkında detaylı bilgiler verilmektedir (Atlı, 2017; Öger, 2014). Her iki araştırmacının öncelikle görüşlerine yer verdikleri Boyraz, unvanların lakap olarak değerlendirilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Boyraz, çalışmasında lakapları Özel Kişi Adaları'nın Yakıştırma Adlar dalına; unvanları ise Künyevî Adlar dalına dahil etmektedir. (1998: 108). Lakaplar konusunda Boyraz'la aynı görüşleri paylaşan Öger de gerçek anlamda kullanılan unvan türü sözcüklerin lakap olarak değerlendirilmemesi gerektiğini savunur. Öger, konuyla ilgili açıklamalarında şu ifadeleri kullanır: “Memleket gösteren kelimeler, asıl kelimelerin önüne gelerek gerçek anlamlarıyla kullanılıyorsa lakap değildir. Kayserili olmadığı halde ticari konulardaki becerileri sebebiyle Kayserili deniyorsa bu kelime lakaptır” (2014: 36). Lakaplar konusunda derleme çalışması yapan araştırmacıların geneli ise kişinin özelliğini gösteren ve zamanla anlam değişimine uğrayan unvanların lakap olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Aynı düşüncedeki araştırmacılardan biri olan Atlı, konuyla ilgili olarak şu ifadeleri kullanır:

“Bazı araştırmacılar, icra edilen meslek isimlerinin kişinin adının başına ya da sonuna eklenmesiyle ortaya çıkan adlandırmaları lakap kabul etmemektedir (Boyraz 1998: 107-138; Keskinkılıç 2014: 2; Öger 2014: 35-36). Fakat lakaplar üzerinde yapılan çalışmaların çoğunda bu tür kullanımlar lakap olarak kabul edilip değerlendirilmiştir (Atsız 1984: 27; Paçacıoğlu 1997: 20-22; Çalışkan ve Şerife, 2016: 103-126; Özkan 2016: 180-189; Yaldızkaya 2014: 1-16; Ustaoğlu 1986: 30-31)” (Atlı, 2017:104).

Atlı'nın tespitlerinin dışında şu çalışmalarda da unvanların lakap olarak kullanılabilmesi belirtilmektedir: (Coşar, 2003; Özdemir ve Erdem, 2016; Kardeş, 2018; Güllüdağ ve Daş, 2019; Oğuz ve Oğuz, 2008; Menekşe, 2019). Atlı, lakaplar konusunda yaptığı genel bir değerlendirme sonucunda unvanların küçük yerleşim yerlerinde lakap olarak kullanıldığını ifade eder. Nitekim sahada yaptığı derleme çalışmasında da kaynak şahıslar, unvanları zamanla lakap olarak kabul ettiklerini belirtmektedirler (Atlı, 2014: 109). Lakaplar konusunda

son dönemlerde yapılan çalışmalarda da aynı türde görüşler ifade edilir. Bu çalışmalar arasında tartışma konusunu değerlendiren Menekşe şu ifadeleri kullanır:

“Unvanlar genellikle resmî ya da özel bir kurum tarafından belirli özellikleri taşımaya hak kazanan (müdür, müsteşar, bakan vb.) ya da yerine getiren (hacı, hafız vb.) kişilere verilir. Bu bağlamda bakıldığında bu ifadeler lakap olmayabilir. Fakat küçük yerlerde, herhangi bir resmî ilişkinin bulunmadığı alanlarda bu tür kullanımlar unvandan ziyade bir lakap işlevini üstlenmektedir. Çünkü köy, kasaba gibi nüfusun az olduğu yerlerde kişileri birbirinden ayırt edebilmek ve onların daha kolay tanınmasını sağlamak için unvan olarak bilinen ifadelerin zamanla lakaba dönüşüğü görülmektedir” (2019: 321).

Çıkan sonuca göre asıl anlamlarının dışında kişiyi tarif etmek, alaya almak, yüceltmek veya tanımlamak için kullanılan unvanlar, lakap olarak değerlendirilebilir. Bu tür lakapların *Unvan Türü Lakaplar* başlığı altında incelenmesi mümkündür.

Lakap ve unvan kavramları hakkındaki tartışmalarının en önemli sebebi her iki kavram hakkındaki benzer tanımlardır. TDK'nin tanımlamasına göre *“unvan bir kimsenin işi, mesleği veya toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan ad ve san”* demektir (Akalın, 2011: 2036). Lakap ise bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad demektir (Akalın, 2011: 1572). Tanımlarda geçen bir kimsenin toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan ad ve bir kimsenin veya ailenin özelliğinden kaynaklanan ad ifadeleri benzer ifadeler olup kavramların sınırlılıklarını tam olarak ifade etmemektedirler. Ayrıca tanımlarda geçen bu ifadelerle neyin kastedildiği tam olarak anlaşılmamaktadır. Tanımlardaki belirsizlik ve benzerlik doğal olarak konu hakkında yapılan çalışmaları olumsuz etkilemektedir. Kavramlar hakkında yeni tanımların yapılması söz konusu çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada da unvanlar, lakap olarak değerlendirilmektedir. Çünkü unvanlar gerçek hayatta olduğu gibi araştırma kapsamındaki köy romanlarında da kişileri kolay yoldan tarif etmek, özellikleriyle tanımlamak ve kişilerin isimlerini benzer isimlerden ayırt etmek için kullanılmaktadır. Romanlarda kişi adlarıyla birlikte kullanılan çok sayıda bekçi, bakkal, kahveci, ağa, eğitmen, muhtar, çavuş, efendi, hanım, nine, dayı gibi unvan tespit edilmiştir. Bu unvanların belirtilen sebeplerden dolayı köylerde lakap olarak kullanıldıkları düşünülmektedir. Çalışmada kahramanların memleketlerini, inançlarını ve soylarını belirten sıfatlar da lakap olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu tür sıfatlar, kişileri tarif etmek, özelliklerini belirtmek veya kişilerin isimlerini benzer isimlerden ayırt etmek için kullanılmaktadırlar.

Niçin Köy Romanı ve Fakir Baykurt?

Romanlar kurmaca metinler olsalar bile gerçek hayatın izlerini taşırlar. Düşünür Cemil Meriç roman için *“Bizde sosyoloğun, tarihçi ve psikoloğun yapamadığını romancı yapmaktadır. İnsan ilimleri henüz emeklemektedir. Roman henüz konuları belli olmayan ilimlerin konusunu işler”* ifadelerini kullanır (2013: 341). Romanların türlerine göre farklı bilim dallarına bakan yönleri bulunmaktadır. Köy romanları toplum bilimi ve halk bilimine; tarihî romanlar tarih bilimine;

psikolojik romanlar ruh bilimine, bilim kurgu romanları da fen bilimlerine katkı sağlayacak niteliklere sahiptir.

Köy romanı denilince akla köylülerin sosyo-ekonomik sorunlarını yansıtan romanlar ile köy insanından çok köy şartları üzerinde duran, insanları bu şartları betimlemede araç sayan romanlar gelir (Naci, 1990: 264). Bu tip romanlar siyasi ve sosyal gelişmelere bağlı olarak ve amacı gereği de sosyal karakteri ağır basan romanlardır (Kaplan, 1988: 315). Türk edebiyatında köy romanı kavramı 1930'lu yılların sonunda kullanılmaya başlanmıştır. Kavram, daha önceleri taşraya açılan romanlar için kullanılan *Anadolu romanı*, *memleket romanı* ve *millî roman* gibi kavramları kapsayacak şekilde bir genişlik kazanıp zamanla hepsini unutturmuştur. Köy romanı, coğrafi bir terim olarak köy kavramıyla ilişkili bir türdür. Kanun maddesinde (1924) “köy; cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanların bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte teşkil ettikleri, nüfusu iki binden az olan yerleşim birimi olarak tanımlanmıştır” (RTL 3). Köy, hikâye edici metinlerde ise bir insan tipinin, sosyal, kültürel ve ekonomik şartların oluşturduğu bir bütünü temsil eder. Köy romanı, köyde yetişen veya köy enstitüsü mezunu yazarların bu alanda eser vermeye başlamalarına kadar genelde İstanbullu yazarların politik, egzotik ve etnografik ilgisi dâhilinde olmuştur (Özgül, 1997: 6). Tespit edilebildiği kadarıyla Türk edebiyatında köy romancılığının ve hikâyeciliğinin mazisi Tanzimat Edebiyatı yıllarına (1860-1896) dayanır. Bu yıllarda Ahmet Mithat Efendi'nin *Bir Gerçek Hikâye* (1876) ve *Bahtiyarlık* (1885), Nabizade Nazım'ın *Karabibik* (1890), Mizancı (Mehmet) Murat'ın *Turfanda mı Turfa mı?* (1890) ve Paşabeyzade Ömer Ali Bey'in *Türkmen Kızı* (1891) adlı eserleri köy romancılığı ve hikâyeciliği alanında kaleme alınan ilk eserler olarak bilinmektedir. Ahmet Mithat Efendi'nin altmış sayfalık *Bir Gerçek Hikâye* 'sinde olaylar *Karabibik*'te olduğu gibi Akdeniz'de fakat bir ada köyünde geçer. “*Bir Gerçek Hikâye ve Karabibik hakkında hüküm verecek olanların onları ilk köy romanı olarak değil belki ilk köy hikâyesi olarak anması doğru olacaktır*” (Özgül, 1997: 5). Her iki hikâyede de olaylar köylü karakterler üzerine kurgulanmıştır ve hikâyelerde şehirlilerin olaylara müdahalesi bulunmamaktadır.

İlk köy roman ve hikâyeleri gerek anlatım teknikleri gerekse gerçeklere uygunlukları bakımından eleştirilebilir. “*Ancak bunların çağdaş Türk roman ve hikâyesinin başlangıç ürünü olduklarını, köy roman ve hikâyesinin tarihçesi bakımından ise değer ve önem taşıdıklarını kabul etmek gerekir*” (Kavcar, 1975: 325). Bu tür eserlerde kırsal bölgelerde yaşayan son dönem Osmanlı köylüsün sosyokültürel yaşantısını görmek mümkündür.

Tanzimat Edebiyatı Dönemi'nde birkaç örneği tespit edilebilen köy romanlarının sayısı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulma aşamasında yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik olaylara bağlı olarak artmıştır. Bu tür romanlarda savaş sonrası Anadolu köylerinde yaşanan dramı, eğitimsizliği, ekonomik zorlukları, sınıf çatışmalarını görmek mümkündür. Romanlarda köylü sınıfın Millî Mücadele yıllarında gösterdikleri fedakârlık da sıklıkla anlatılmaktadır.

Cumhuriyet sonrası dönemde köy romanlarının artması bu dönemde köylü sınıfa verilen önemin de arttığını göstermektedir. Düşünce planında köye yönelme ilk olarak II. Meşrutiyet

Dönemi'nde başlasa da bunun eylem boyutuna dönüşmesi Cumhuriyet Dönemi'nde gerçekleşmiştir. “Bilindiği gibi, Cumhuriyet Türkiye’sini var eden ‘halkçı’ ideolojinin kültürel-yazınsal alandaki yansıması ‘köycülük’ olmuştur” (Çankaya, 2013: 51). Halkçılık politikasına bağlı olarak 18 Mart 1924 yılında çıkarılan Köy Kanunu’yla köyler yeni bir idari yapıya kavuşmuştur. 17 Şubat 1925 yılında köylüler için ağır ekonomik sorumluluklar getiren aşar vergisi kaldırılmış, onun yerine daha düşük oranda arazi vergisi getirilmiştir. 1927-1929 arası çıkarılan yeni kanunlarla köylülere tarım kredisi ve tarım arazileri verilmiştir. Köy ekonomisini kalkındırmaya yönelik bu çalışmaların yanında köylülerin eğitim ve öğretim düzeyini geliştirmeye ve yükseltmeye yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında genç nüfusun % 80’i köylerde yaşıyordu ki bu nüfusun %90 okuryazar değildi. Köylerdeki okuma yazma oranını yükseltmek için öncelikle 1936 yılında eğitmen yetiştirme kursları açıldı. Eğitmen yetiştirme kurslarında sağlanan deneyimle de 1940 yılında köy enstitüleri açıldı. Ülkenin farklı bölgelerinde açılan yirmiye yakın köy enstitüsü sayesinde köy çocuklarına eğitim fırsatı sağlanmış, Cevat Geray’ın ifadesiyle enstitüler köy araştırmalarını başlatan ve yayan ilk merkezler olmuşlardır (1969: 200). Dönemin kültür politikasına bağlı olarak bu merkezlerde yetişen köy çocukları sonraki dönemlerde köy edebiyatının gelişmesine de katkı sağlamışlardır. Türk edebiyatında Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Behzat Ak, Talip Apaydın, Mehmet Başaran, Emin Özdemir, Abbas Sayar, Abbas Cılga, Osman Şahin, Dursun Akçam ve Enver Atılgan gibi köy enstitülerinden yetişen çok sayıda yazar bulunmaktadır. Bu yazarların çoğunluğunun toplumsal gerçekçi çizgide komünist söylemlere sahip olmaları dikkat çekmektedir. Nitekim enstitüler, aktif oldukları dönemde Marksist söylemli, komünist gençler yetiştirildikleri için eleştirilmişlerdir. Ayrıca enstitülerin yatılı kısımlarında karma eğitim sistemi uygulanmaktaydı. Türk örf ve âdetlerine aykırı görülen bu uygulama da önemli bir tartışma konusuydu (Çağlayan, 2014: 123-125).

Enstitüler, 1952 yılında artan eleştirilere ve değişen yeni hükümet politikalarına bağlı olarak adları öğretmen okullarına çevrilerek kapatılmışlardır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında köylü sınıfı Türk toplumunun en geniş halk sınıfını oluşturmaktaydı. Dolayısıyla bu sosyal sınıfın önemszenmesi gerekmekteydi. Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* adlı eserinde halk sınıfının yeni kurulacak devlet sistemi için ne derece önemli olduğunu açıkça ifade etmektedir. Gökalp’a göre Türk aydınının iki önemli gerekçeyle halka yönelmesi gerekmekteydi. Gökalp, Türk aydınlarının halktan millî kültür terbiyesi almalarını ve bu terbiyeyle de halka çağdaşlığı götürmeleri gerektiğini belirtmektedir (1970: 47). Ziya Gökalp’ın bu felsefi görüşleri Millî Edebiyat Dönemi anlayışının taraftar sayısını arttırdığı yıllarda ve sonrasında Türk aydınları arasında rağbet görmüş bu görüş zamanla devletin resmi politikası haline gelmiştir.

Cumhuriyet döneminde köy gerçeklerinin siyasi, ekonomik ve sosyolojik planda ele alınması edebiyatı da hemen etkilemiştir. Ramazan Kaplan’ın ifadesine göre köy bu dönemde edebiyata bağımsız bir konu olarak girmeye başlamıştır (1988: 43). Fakat ilk köy romanları dönemin köy gerçeklerini ve köy sosyolojisini yansıtmaktan uzaktı. Batılı anlamda roman

yazma teknikleri geliştikçe köy romanlarının niteliği güçlenmiş, köy gerçeklerini ve sosyolojisini yansıtan romanların sayısı artmıştır. Özellikle savaş cephelerinde gözlem yapmış yazarların ve köy öğretmenlerinin kaleme aldıkları romanlarda köy hayatını farklı yönleriyle görmek mümkündür. Bu romanlarda köylü sınıfın cesaret ve kahramanlık gibi idealize edilmiş yönleri kadar eğitimsiz, temizliğe önem vermeyen; savaştan ve vergi vermekten kaçan yönleri de anlatılmıştır. Köy gerçekleri olarak sunulan bu anlatım aslında politik bir doktrinden kaynaklanır. Bu politik doktrini de yöneten ve şekillendiren hükümetlerin ideolojileridir. Köy romanları dönemin politik görüşlerine uyumlu veya aykırı olabilmektedir.

Mahmut Makal'ın köy öğretmenliği yaptığı döneme ait *Bizim Köy* adlı hatıra kitabı ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun köylü aydın çatışması üzerine kurguladığı *Yaban* adlı roman Türk edebiyatında Cumhuriyet öncesi köy gerçeklerini yansıtan iki önemli eserdir. Her iki eserde de Anadolu köylüsü sefalet ve cehalet içinde yaşamaktadır ki bu trajik yaşantı dönemin köy gerçekleriyle örtüşmektedir. Yakup Kadri'nin işgal yıllarında Türk köylüsünün içinde bulunduğu dramatik hayatını anlattığı *Yaban* romanında köylüler cahil, duyarsız ve kirli tiplerdir. Yakup Kadri, kurmacasında değersizleştirdiği bu köylü tiplerinden dolayı da ağır eleştirilere muhatap olur. Yazar bu eleştirilere karşı daha sonra bir açıklama yapmak zorunda da kalır. Açıklamalarında Türk köylüsünün bu duruma düşmesine sebep olan kendisinin de içinde bulunduğu aydın sınıfı eleştirir: Açıklamalarında şu ifadeleri kullanır:

“Memleketimizin münevver tabakası, bu asrın aydınlığına doğru koşarken, medeniyet ve milliyet mücadelelerine karışırken, inkılap yaparken, asri ordular teşkil ederken, bunlar nerede idi? Bunlarla hiç kimse meşgul olmamıştı. Bunlar bir köşede unutulup kalmıştı ve münevver tabakanın bütün gayreti, bütün mücadeleleri, didişmeleri, uğraşmaları, işte bu ihmal ve nisyan (unutma) yüzündendir ki bu kadar müşkül, bu kadar nankör, bu kadar yorucu, bu kadar menfi olmuştur. Çünkü memleketin ve milletin mayası olan halk ve köylü sınıfından sızan bu karanlık, bir büyüünün kâbusu gibi daima, terakki ve tekâmüle doğru koşmak isteyenlerin gözlerini bağlamış, ayaklarını körletmiştir” (2010: 245).

Yazarın bu açıklamaları kendisine ve içinde bulunduğu Türk aydınlarına karşı bir öz eleştiridir. *Yaban*, dönemin yoksulluk ve sefaletinden kaynaklanan sosyolojik ve psikolojik sorunları yansıtmaları bakımından önemli bir eserdir. Eseri önemli kılan diğer bir husus da köy gerçeklerinin ilk kez toplumsal ve tarihsel bir sorun olarak anlatılmasıdır.

Köy öğretmeni Mahmut Makal'ın 1950 yılında yayımladığı *Bizim Köy* adlı hatıra kitabı *Yaban* romanı gibi dönemin kırsal bölge gerçeklerini yansıtmaktadır. *Bizim Köy* yayımlandığı dönemde büyük ilgi görmüştür. Ulrich Planck, *Türkiye'deki Köy Sosyolojisi* başlıklı çalışmada romanın yayınlandığı dönemde en çok satan kitap olduğunu ifade etmektedir (2010: 231). Tarihçi Kemal Karpat da *Bizim Köy*'ün Türk edebiyatı tarihinin en önemli bir olayı olduğunu söyler (1971: 56). *Bizim Köy*'ün yayımlanmasından sonra köy hayatına duyulan ilgi artmış; köy, edebiyatın en sevilen konularından biri olmuştur. Makal'ın köy hatıralarında köylülerin yaşadığı sorunlar beş konu etrafında değerlendirilir. Bunlardan birincisi ekonomik sıkıntılar, ikincisi ilkel malzeme kullanma, üçüncüsü toprak meselesi, dördüncüsü yeni teknolojilere yabancılaşma, beşincisi ise sosyal yardımlaşma ve kooperatifleşmedir (Yalçın, 2003: 87). Yazar,

hatıraları üzerine kurguladığı eserinde dönemin siyasi iradesini eleştirmektedir. Makal, bu eleştirilerinden dolayı sorgulanmış ve bir dönem tutuklu kalmıştır.

Yaban ve *Bizim Köy* eserlerinin ortak özelliği köy gerçeklerini eleştirel bir üslupla yansıtmaları ve dönemin en fazla okunan kitapları arasında olmalarıdır. Her eserin de diğer köy temalı hikâye edici eserler gibi halk bilimine ve köy sosyolojisine bakan yönleri vardır. *Yaban* ve *Bizim Köy* saha araştırmalarında tespit edilebilecek halk bilimi ve halk sosyolojisi unsurlarını taşımaktadır.

Köy romanlarının ad bilimine (antroponimi) bakan yönleri de bulunmaktadır. Özellikle gerçek olaylara, kişilere, yer ve zamana bağlı olarak kaleme alınan romanlarda ad bilimine ait verilere ulaşmak mümkündür. Köy geleneklerinde lakaplar yaygın olarak kullanılır. Örnek'in tespitlerine göre de lakaplar köy ve kasaba gibi kırsal bölgelerde çok daha fazla görülmektedir. Buralarda hemen hemen herkesin bir takma adı vardır. Bu ad, kişinin ardından söylendiği gibi rahatlıkla yüzüne karşı da söylenmektedir (Örnek, 1995: 159). Bu konuda Atlı da benzer ifadeler kullanmaktadır:

“Lakaplar, genellikle köy ve kasaba gibi komşuluk ilişkilerinin hâlâ yaşatıldığı, yardımlaşmanın devam ettiği, çeşitli vesilelerle aynı ortamın paylaşıldığı, ortak kullanım alanlarının azlığı ve alternatiflerinin bulunmamasından dolayı sık olarak bir araya gelinmesi gibi ikili ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı küçük yerlerde daha fazla verilmektedir” (Atlı, 2017: 103).

Vaka örgüsü köylerde geçen romanlarda da doğal olarak lakaplar sıklıkla geçer. Lakapların kırsal bölgelerde daha fazla kullanılmasından dolayı bu çalışmada vaka örgüsü kırsal bölgelerde geçen romanlar tercih edilmiştir. Türk edebiyatında Ebubekir Hazım Tepayran, Nabizade Nazım, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Talip Apaydın, Samim Kocagöz, Orhan Hançerlioğlu, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt, Necati Cumalı ve Abbas Sayar gibi kırsal bölge hayatını anlatan çok sayıda roman yazarı bulunmaktadır. Bu yazarların eserleri vaka örgüsünün geçtiği bölgelerin sosyokültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Köy romanı olarak isimlendirilen bu eserlerin ad bilimi bağlamında incelenmesi de mümkündür. Hatta bu romanlardan bazıları *-Küçük Paşa, Karabibik, Çalığışu, Yaban, İnce Memed, Cemo, Çelo, Kelleci Mehmet, Irazca'nın Dirliği* örneklerinde olduğu gibi- lakaplar üzerine kurgulanmışlardır.

Bu çalışmada Fakir Baykurt'un tercih edilmesinin sebebi, yazarın köy şartlarında doğup büyümesi; köy enstitüsünde eğitim görmesi ve bir dönem köy öğretmenliği yapmış olmasıdır. Ayrıca Fakir Baykurt kendisini bir köy romancısı olarak değil köydeki yaşamı anlatan bir romancı olarak tanımlamaktadır (Akpınar vd., 2001: 157). Fakir Baykurt'un farklı bir yönü de köy romanı alanında en fazla roman yazan yazarlar arasında bulunmasıdır.

Burdur'un Yeşilova ilçesine bağlı Akçaköy'de doğan Fakir Baykurt (1929), ilk gençlik dönemini kendi köyünde geçirmiştir. 1948 yılında Gönen Köy Enstitüsünü bitiren yazar, aynı yıl köy öğretmenliğine başlamış ve beş yıl süreyle bu görevi yapmıştır. Yazarın köyde doğup büyümeyle birlikte köy öğretmenliği yapması ona köy romancılığı alanında zengin bilgi,

birikim ve tecrübe sağlamıştır. 1958-1977 yılları arasında yazdığı dokuz köy romanı da bu bilgi, birikim ve tecrübenin ürünüdür (Solak, 2014: 160).

Fakir Baykurt'un köy öğretmenliği ve ilköğretim müfettişliği yaptığı dönemde yaşadığı olaylar üzerine kurguladığı hikâyeleri de bulunmaktadır. Bu "*hikâyeler daha çok köy hayatı, köydeki kavgalar, köylü-şehirli ilişkisi, köy çocukları, kadınlar, muhtar vb. konulardan oluşmaktadır*" (Yanardağ, 2007: 227,228). Baykurt, köy hikâyelerinde de kahramanları gerçek hayatta olduğu gibi lakaplarına göre isimlendirmektedir. *İmece* dergisinde *Hikâyemsi* başlığı altında yayımladığı yazılarında bu konuda örnekler bulunmaktadır. Mesela; *Ağzı Eğri Âdil Bey Hikâyemsi'sinin* ana kahramanı geçirdiği yüz felcinden dolayı ağzı zaman zaman eğrilen Öğretmen Mustafa Seçkin'dir (Seçkin, 2018).

Fakir Baykurt, bir yazarın köy romanı yazabilmesi için öncelikle köy şartlarında doğup büyümesi gerektiğini söylemektedir. Çünkü yazar, alt bilinç malzemesini ancak köy yaşantısında bulabilir. Köy yaşantısı olmayan yazarın da köy romanı yazması mümkün olmaz (Tükel, 1960: 11). Köy hayatını farklı yönleriyle yaşayan yazarın köy romancılığı hayat hikâyesiyle yakından ilişkilidir. Gördüğü, yaşadığı ve tanıklık ettiği ilginç olaylar köy romanlarının ana konusudur. Sık sık yaptığı köy gezileriyle elde ettiği birikim ve tecrübelerini romanlarına başarıyla yansıtır. Köyler onun sanatının asıl kaynağıdır. "*Köylere gitmezsem kurumaktan korkuyorum*" (2000: 78) diyen yazar, köylerin daha çok zorlu hayat şartlarıyla ilgilenir. Kendi ifadesiyle köyler, dert ve acı küpüdür. Küpler ağzına kadar dolu ve kaynamaktadır (2000: 66). Köy sorunları ve köy sosyolojisi, Fakir Baykurt'un romanlarında ideolojik bir anlam yüklenerek okuyucuya aktarılır. Onun köy romanlarında devrimcilik anlayışına evrilen bir ideolojik yapı vardır. Köy enstitülerinden yetişen romancıların tamamı ya doğrudan ya da dolaylı hümanizm ve halkçılık üzerinden sosyalisttir. Köye ve köylüye bakışlarını, sosyal gerçeklik belirlemektedir (Narlı, 2012: 113). Köy enstitüsünü mezunu olan Fakir Baykurt'un da söylemlerinde bu sosyalist bakış açısını görmek mümkündür. Yazar niçin köy romanı yazdığını şu cümlelerle dile getirir: "*Çabam, bugüne değin, gerektiği ölçüde ve nitelikte yazılmadığına inandığım köylü yaşayışını, halkçı ve devrimci açıdan yazmayı sürdürmektir*" (1998: 23). Sosyalist yazar, bütün köylülerin ve emekçilerin sevdiği ve yararlandığı bir yazar olmak için köylülerin ve emekçilerin yaşamlarını ve dertlerini anlatmak gerektiğine inanır. Köy romanlarını da bu görüşlerinin doğrultusunda kaleme alır.

Baykurt, temelde köy romanlarıyla Anadolu köylerinde yaşanan sosyal ve ekonomik zorlukları anlatmaktadır. Sosyal sorumluluk bilinciyle yazdığı köy romanlarında siyasi ve eğitsel iletiler vermek ister. Beş yıllık köy öğretmenliğinin sonrasında yaptığı bütün yayın faaliyetlerinde, düşün, sanat ve yazın insanlarıyla kurduğu sosyal ilişkilerde amacının köye hizmet etmek olduğunu söyler (Baykurt, 2002: 38). Köye verdiği önemin bir yansıması olarak kaleme aldığı köy romanları onu bu alanda ayrıcalıklı kılar.

Fakir Baykurt'un köy romanı alanında kaleme aldığı eserler köy romanı ile ilgili düşüncelerini yansıtmaktadır. Söz konusu eserler, kendine özgü bir dil yapısıyla ve içerikle kaleme alınmıştır. Yazarın diğer köy romancılarına göre çok daha fazla köy romanı yazdığı

dikkat çekicidir. Araştırmada Fakir Baykurt'un tercih edilmesinin bir diğer sebebi yazarın araştırma kapsamını karşılayacak yeter sayıda romana sahip olmasıdır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Lakap takmak Türk toplumunda köklü bir gelenektir. Kişiyi lakap verilirken kişinin eylemleri, fiziksel özellikleri, mensubiyeti ve ruhsal yönü dikkate alınır. Kişiyi verilen lakapların mutlak surette sosyal, kültürel, tarihsel ve psikolojik bir sebebi vardır. Dolayısıyla lakapların derlenip analiz edilmesi tarih, sosyoloji ve halk bilimi gibi farklı disiplinlere katkı sağlayacaktır.

Lakaplar konusunda sahada derleme çalışmaları yapılmaktadır. Kaynak şahıslardan yararlanılarak elde edilen veriler alt kategorilere ayrılarak incelenmektedir. Lakapların hikâye edici metinlerden yararlanılarak da derlenmesi mümkündür. Bu çalışmada mümkün olan böyle bir derleme metodu örneklendirilmektedir.

Araştırmanın Sınırlılığı

Türk edebiyatında lakaplar bağlamında incelenebilecek çok sayıda hikâye edici metin bulunmaktadır. Bu araştırma Fakir Baykurt'un beş köy romanıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmada incelenen romanlar şunlardır: *Irazca'nın Dirliği* (1993a), *Kaplumbağalar* (1993b), *Köygöçüren* (1993c), *Tırpan* (2007), *Onuncu Köy* (2018).

Araştırmanın Metodu ve Yöntemi

Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Araştırma kapsamındaki romanlar yazarın dokuz eseri arasından basit seçkisiz örnekleme tekniğiyle seçilmiştir. Çalışmanın *Bulgular* bölümünde yer alan lakaplar doküman inceleme metoduyla tespit edilmiştir. Hikâye edici metinler, araştırmanın evrenini; Fakir Baykurt'un beş romanı ise örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmanın Sonuç bölümünde lakapların dil bilimine ve halk bilimine bakan yönleri değerlendirilmektedir.

Bulgular

Fakir Baykurt, romanlarında kırsal bölge insanın yaşam biçimini, sorunlarını ve çatışmalarını anlatmaktadır. O, romanlarındaki konuları Anadolu coğrafyasında gezerken karşılaştığı olaylar arasından seçer. Olayların kahramanları canlı ve hayatın içindedir. Tipik Anadolu köylüleri üzerine kurguladığı romanlarında ilham kaynağını gezi ve hatıralarından alır. Doğan Hızlan onun bu yönünü "*Anadolu coğrafyasının her metrekaresindeki insanları tanıdı, onların acılarını, umutlarını yazdı. O, dil lezzetini arttırdı, insan portrelerine yeni boyutlar kazandırdı*" cümleleriyle ifade eder (2001: 31). Araştırma kapsamındaki romanlarda Anadolu insanının dönem itibarıyla yaşadığı acıları ve umutları görmek mümkündür. Fakir Baykurt'un *Irazca'nın Dirliği* romanı *Yılanların Öcü* romanının devamıdır. Roman, Irazca üçlemesinin ikincisidir. Roman 1961 yılında yayımlanmıştır. Romanda köyde hâkim güçlerin baskısına dayanamayıp kente göç etmek zorunda kalan Irazca'nın ailesiyle birlikte yaşadığı dram anlatılır.

Kaplumbaşalar romanı ise yazarın Amerika'ya gitmeden önce yazmaya başladığı bir romandır. Roman 1962-1966 yılları arasında yazılmış ve 1967 yılında yayımlanmıştır. Romanın başkahramanı Eğitimci Rıza'dır. Romanda idealist bir öğretmenin köydeki yaşamı değiştirmek için verdiği mücadele anlatılmaktadır. İlk basımı 1973 yılında yapılan *Köygöçüren* romanda ana tema susuzluğa karşı verilen mücadeledir. Su sıkıntısı çeken köylüler su taleplerini Ankara'daki Başkan'a iletirler. Köyde sondajla su çıkarılır. Fakat çıkan su acıdır. Acı suyun sebep olduğu bir ot cinsi de köy ekinlerine büyük zarar verir. Susuzluğa ve otun yayılmasına çare bulamayan köylüler, sonuçta şehre göç etmek zorunda kalırlar. *Onuncu Köy* romanda ise idealist bir köy öğretmenin öncülüğünde cehalete ve yoksulluğa karşı verilen mücadele anlatılır. Romanın adından içeriğine açık bir gönderme vardır. Köyden köye sürülen genç öğretmen, son görev yaptığı Yaşarköyü'nü onuncu köy olarak isimlendirir. *Onuncu köy* yazarın yakıştırmalarıyla aynı zamanda romanın da adı olur. Araştırma kapsamındaki *Tırpan*, Fakir Baykurt'un ödüllü bir romanıdır. Yazar, bu romanıyla 1970 yılında TRT Kültür Sanat Ödülü; 1971 yılında da TDK Roman Ödülü almıştır. Yaşlı bir köy ağasıyla zorla evlendirilmek istenen Dürü adındaki genç kız, sosyal baskılara direnerek bu evliliği kabul etmez. Lakabı Uluş Nine olan köylü kadın ona bu mücadelede büyük destek olur. Romanda olaylar başkarakter Dürü ve norm karakter Uluş Nine etrafında gelişir.

Romanlarda kahramanların bir kısmı gerçek hayatta olduğu gibi lakaplarla isimlendirilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde tespit edilen çok sayıda lakap, alt kategorilere ayrılarak belirtilmektedir. Romanlarda lakapların bir kısmının verilme sebepleri açıklanmaktadır. Bu konuda tespit edilen bulgular, ayrı bir başlık altında aktarılmaktadır.

Lakapların bir kısmı ortak özellikler göstermektedir. Bu tür lakaplar, en yakın oldukları düşünülen gruplara dâhil edilmişlerdir. Saha çalışmalarında anlam özelliklerine göre sınıflandırılan lakaplar, bu çalışmada anlam özellikleriyle birlikte şekil özelliklerine göre de sınıflandırılmaktadır. Lakapların verilme sebepleri genelde vaka örgüsünün akışından anlaşılmalıdır. Romanların bir kısmında lakapların verilme sebepleri hakkında bilgi verilmektedir.

Bulgular bölümü üç ana başlık altında planlanmıştır. Bunlardan birincisi, *Anlam İlişkisine Göre Lakaplar*; ikincisi *Şekil İlişkisine Göre Lakaplar*; üçüncüsü ise *Verilme Sebeplerine Göre Lakaplar* başlıklarını taşımaktadır. Çalışmada bu üç ana başlığın altında alt başlıklar bulunmaktadır.

Anlam İlişkisine Göre Lakaplar

Kahramanların bir kısmına sözcüklerin anlam ilişkilerine göre lakap verilmektedir. Bu gruptaki lakaplar şu alt başlıklara ayrılmıştır: *Kahramanların Fiziksel Özelliklerine Göre Lakaplar*; *Kahramanların Psikolojik Özelliklerine ve Eylemlerine Göre Lakaplar*; *Kahramanların Unvanlarına ve Akralılık İlişkilerine Göre Lakaplar*; *Kahramanların İnançlarına, Doğum Yerlerine ve Soylarına Göre Lakaplar*. Birden fazla grubun özelliğini gösteren lakaplar anlam ilişkisine göre en uygun olduğu düşünülen gruba dâhil edilmiştir.

Kahramanların Fiziksel Özelliklerine Göre Lakaplar

Sosyal hayatta kişiler kimi zaman fiziksel özellikleriyle de tarif edilmektedir. Bu tarif şekli, kişilerin ismini benzer isimlerden ayırt etmek, kişileri kısaca tanıtmak, kişileri itibarsızlaştırmak veya yüceltmek için kullanılır. Lakaba dönüşen bu isimler, genelde kişilerin zayıflığı, şişmanlığı, uzunluğu, kısalığı veya engelli olan bir vücut azasından dolayı verilir.

Romanlarda da kahramanların fiziksel özellikleriyle ilgili çok sayıda lakap vardır. Köylüler bu tür lakapları genelde kişileri kolayca tarif etmek için kullanmaktadırlar. Romanlarda kahramanların fiziksel özellikleriyle ilgili tespit edilen lakaplar şunlardır:

Irazca'nın Dirliği: Çivi Esmе, Koca Şali, Kara Bayram, Ahmet Kara, Bozoğlan, Boz Ömer, Taşkelle, Kör Kerim, Çürük Diş, Yirik Abdullah, Çolak Adil, Kosa İsmail, Eğnelbaşı Çapar Kazım.

Kaplumbağalar: Kır Abbas (Kır Domuzu), Kır Dürzü, Yarım Şişko (Şişko), Fatma Bebe, Boylu Cennet, Camgöz Malmüdürü, Kel Bektaş, Kel Sırrı, Avşarlı Sarı Hoca, Haydar Bebe, Yeşer, Etgöbek, Çatal Osman, Tozak Kırma, Bilek Sultan, Karabere, Çil Keziban, Kaymak Muharrem.

Köygöçüren: İrikıyım, Çil Ümmet, Topal Galip, Kel Amat, Kör Salih, Pehlivan Mustafa, Koca Barnik, İslı Cemal, Garadabak İsmail, Çapaklı Bayram, Tavuz Baba, Demiryolcu, Karataban, Gara Kız.

Onuncu Köy: Çıplak Mustafa, Altı Parmak Ali, Pire Kızı, Sarı Ellez, Kara Veli, Kara Mehmet, Çil Abdullah, Kör Sabri, Demir Veli, Çakır Ali, Koca Halil, Aksak Yusuf, Topal Osman, Çolak Mustafa, Çolak Mahmut, Topal, Bağa Mehmet, Dana Mehmet, Çolak Mehmet, Çolak Osman, Pehlivan (Topal İsmail), Kara Halil, Kör Bilal, Çil Abdullah, Ceviz Ahmet, Kuru Hasan, Koca İzzet.

Tırpan: Kabak Musdu (Şiş Göbek), Kabak Kafa, Kabak Ağa, Küçük Evşen, Kepçekulak Velikul, Sarı Cevriye, Sarı Salih, Bıyık Bekir, Kör Celal, Kılıbacak (Havana), Bıyık Bekir, Kılı Keçi, Kılı Şeytan, Kısa Şeytan, Kır Şeytan, Deveboyunlu Cemal, Koca Korkmaz, Koca Linlin, Kör Yeğen, Doruk Ali, Çilli Zakey, Yassiburun (İt Ömer), İrebiş Sülün, Kır Serçe (Uluğuş), Kızılıbik Calal, Tosun Çavuş, Göküş Dürü, Dikeç Ali, Cüce Dürzü, Bambıl Feyzullah, Kara Ayşeli, Kara Sevim.

Kahramanların Psikolojik Özelliklerine ve Eylemlerine Göre Lakaplar

Romanlarda kişilerin karakter özelliklerini ve iç dünyalarını yansıtan lakaplara bu başlık altında yer verilmiştir. Bu bölümde ayrıca kahramanların yaşadıkları olaylarla ilgili aldıkları lakaplar da bulunmaktadır.

Irazca'nın Dirliği: Goyun Haçça, Gatır Haceli (Deli Haceli), Deli Irazca, Gaval İbiram, Cimbıldak Hüsnü (Muhtar), Melek Hasan.

Kaplumbağalar: Deli Ziraatçı, Pat Ali, Hapçı Doktor, Gezici Hamdi.

Köygöçüren: Deli Müdür, Kafasız Şehriban, Çekingen Hasan, Zilligırık, Delibaş, Çıldırık Ümmet, Şeytan Hasan, Yamuk Şeytan, Gurba Nuri, Tini Mini Avrady, Cukcuk Ali, Babacak, Bereket Ali, Kurban Refik, Hacı Okkalı.

Onuncu Köy: Dela (Öğretmen, Deli Ağa, Demirci Ustası), Deli Kadir, Sakar Cevdet, Gurki Mehmet, Cılka Mehmet, Diko Mehmet, Yasin Mehmet, On Beş Osman, Dul Gülşen, Kılıcı Karı, Efkârı Umumiye (Yunus Bey).

Tırpan: Nişancı Bıyık Bekir, Cinli Karı, Cinli Kamile, İt Ömer, Atakçı Veli (Velikul), Kul Musdu Serçe (Uluguş), Deli Sıhhiye, Deli Nuriye, Deli Dürü, Deli Havana, Kızılcalı Deli, Yalama Talib, Koreli Hüsnü, Tilki Şerif (Şerif Çavuş), Kancık Osman, Zilli Güssün, Eşkiya Mevlüt, Kerhaneci Koca Linlin.

Kahramanların Unvanlarına ve Akrabalık İlişkilerine Göre Lakaplar

Araştırmanın giriş bölümünde ifade edildiği gibi iş, meslek, akrabalık ve saygı ifadesi olan unvanlar aslında lakap değildir. Fakat köy şartlarında bu unvanların kişileri kolay tarif etmek, adaşlarından ayırmak ve kişilerin özelliklerini belirtmek için kullanıldığı düşünülmektedir.

Irazca'nın Dirliği: Hakkı Çavuş, Salih Çavuş, Nüfusçu Osman, Tapucu Kadir, Şoför Hasan, Sığırtmaç Hamdi, Ocakçı Âdem, Hacı Ferha, Gayfacı Nuri, Sıhhiye Ali, Sıhhiye Şakir, Bekçi Mustafa, Hancı Ferhat, Eskici Mehmet Usta, Tahsildar Yunus, Şekerci Hakkı Bey, Operatör Ahmet Bey, Kamber'in Fatma, Muhtar'ın Cemal, Gedikdiş'in Hörü, Sultanca'nın Şükrü, Kosa'nın İsmail, Çolak Adil'in Mahmut, Herifçioğlu.

Kaplumbağalar: Muhtar Battal, Eğitimci Rıza (Dayı, Emmi), Hakkı Çavuş, Battal Ağa Abbas Ağa, Bilek Sultan, Berber Sefer, Camgöz Mal Müdürü, Hörü Ebe (Hörü Karı), Sarı Hoca, Yazıcı Rıza, Tahriratçı Bey, Abbas Emmi, Yakup Emmi, Dayı/Emmi (Eğitmen Rıza) Kele Bacı, Esmel Gelin, Muhtar'ın Alime, Cennet Karı (Cennet Kadın), Hörü Karı (Hörü Ebe).

Köygöçüren: Başkan (Celal Bayar), Muhtar Musa, Alaaddin Ağa, Beşir Ağa, Hıdır Ağa, Emin Ağa, Altıok Samim Bey, Sadık Bey, Semih Bey, Mahmut Efendi, Nuriddin Efendi, Sabri Efendi, Asri Hanım, Şeyma Hanım, Kübra Hanım, Molla Hüseyin Hoca, Hacı Şavkı, Hacı Yusuf, Hacı Okkalı, İbrahim Hafız, Hostes Nuriye, Tüccar İsmet Kalfa, Kalfa Nebi, Değirmenci Abdullah, Tahsildar Tahsin, Bekçi Ahmet, Halıcı Gazi, Kapıcı Sabri, Kadastrocu Bektaş Bey, Doktor Hıfzı, Doktor Zihni, Dişçi Şükrü, Eczacı Ramiz, Savcı Uğur, Kahveci Mahmut, Veteriner Turgut, Öğretmen Sefer, Yusuf Öğretmen, Emin Usta, Aşçı Emin, Hizmetçi Şehriban, Müteahhit Sadık Can, Vezneci Turan Beyaz, Muhasebeci Orhan, Çerçi Limit, Hamurcu Nisa, Kamyoncu Haydar, Kadir Şoför, Şoför Selim, Kerim Usta, Garson Cengiz, Türkücü, Torunoğlu, Teslime Oğlu Şükrü, Salim Oğlu Behçet, Altıoklardan Halil, Garagızın Ayşeli, Gedik'in Osman, Ay Aba.

Onuncu Köy: Muhtar Kadir, Muhtar İboç, Muhtar Hamdi, İmam Feyzi Efendi, Osman Hafız, Nevzat Hafız, Molla Ali, Molla Mehmet, Demirci Ustası (Öğretmen, Deli Ağa), Doktor İsmet, Orhan Bey, Yunus Bey, Tayyar Bey, Tahsildar Himmet, Bakkal Ahmet, Bekçi Ali Gede, Veli Usta, Aşçı Mehmet, Baytar Mehmet, Arzuhalci Emin Efendi, Madenci Şükrü, Tahtacı Musa, Yörükoğlu (Topal İsmail), Çolağın Mahmut, Topal Osmanların Züra, Hasan Uluların Mehmet, Şerfe Kadın.

Tırpan: Muhtar Cemal, Muhtar Çatlin, Elvan Çavuş, Asker Ferat, Asker İdris, Baki Hoca, Hacı İrefik, Şakir Hafız, Uluguş Nine, Haçça Teyze, Havana Teyze, Bahri Efendi, Mehmet Efendi, Musdu Ağa, Musdu Emmi, Velikul Emmi, Ramazan Emmi, Kerem Emmi, Züra Aba, Dürü Aba, Cevriye Aba, Haçça Aba, Çoban Ahmet, Dürü Hanım, Sultan Hanım, Güner Bey, Aziz Bey, Sofa Bey, Zekiye Gelin, Kahveci Koca Linlin, Şerif Çavuş, Ali Onbaşı, Kemal Paşa, Conson Paşa, Bakkal Eyüp, Jandarma İdris, Demirci Acara, Habib'in Hasibe, Sarı'nın Sultan, Veli'nin Dürü, Nuri'nin Fatma, Karakız'ın Haçça, Keremce'nin Zakey, Hakkı'nın Kemal, Dikeç'in Ali, Hacı Eyüp'ün Emine, Değirmenci Keriminoğlu Emine,

Kahramanların İnançlarına, Doğum Yerlerine ve Soylarına Göre Lakaplar

Romanlarda kahramanların bir kısmı inançlarına, doğum yerlerine ve soylarına göre isimlendirilmiştir. Eserlerde farklı yerleşim yerlerinden gelen kişilere geldikleri yerleşim yerlerine göre lakap verilmektedir. Köylerde aynı zamanda din, mezhep, siyasi görüş ve soylarına göre isimlendirilen kahramanlar da bulunmaktadır. Bu kategorideki lakaplar kahramanların inançlarına, doğum yerlerine ve soylarına göre sınıflandırılmaktadır.

Irazca'nın Dirliği: Gızılbaş Sırrı, Garadaşlı Irazca, Garadaşlı Bayram, Navlumlu Ali, Dereköylü Cafer, Akdereli İbrahim, Arap Ali.

Kaplumbağalar: Sosyalist Abdullah, Sarıkızlı Muhtarı, Avşarlı Mustafa, Avşarlı Zekeriya, Avşarlı Sarı Hoca, Kürt İdris.

Köygöçüren:Halkçı Ramiz, Kurukışlalı Karataban, Avlonyalı Ferit Paşa, Deliverenli Kel Amat, Karapınarlı Peynirci, Evdereşli Alaaddin Ağa, Kadınhanlı Fazıllah, Karapazarlı Efrayim Hoca, Ermenekli Hoca.

Onuncu Köy: Başgedekli İbrahim, Tefennili Kara Halil, Yakacıklı Aptül, Yalacıklı Kara Veli, Yakaköylü Koca İzzet.

Tırpan: Yazırlı Haydar, Kızılcalı Kör Celal, Kızılcalı Deli, Keskinli Hacı, Ayaşlı Fahri Efendi, Kayadıpli Hüsnü, Övezli Ahmet, Bursalı Mehmet Efendi, Kamanlı Bahri Efendi, Evcili Cinli Kamile, Evcili Bıyık Bekir, Macır Recep (Muhacir Recep).

Kahramanların Ağız Özelliklerine ve Söyleyiş Bozukluklarına Göre Lakaplar

Romanlarda vaka örgüsü, Anadolu'nun farklı köy ve kasabalarında geçmektedir. Bu bölgelerdeki ağız özellikleri romanlara başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Fakir Baykurt,

romanlarını genelde kahramanların karşılıklı konuşmaları üzerine kurgulamıştır. Bu kurgulama tekniğinde kahramanlar genellikle mahalli ağız özelliklerine göre konuşturulmaktadır. Dolayısıyla lakapların bir kısmında mahalli ağız özellikleri ve söyleyiş bozuklukları görülmektedir. Bu tür lakaplar çalışmanın bu bölümünde yer almaktadır.

Irazca'nın Dirliği: Irazca, Ağali, Gızılbaş Sırrı, Gara Bayram, Yirik Abdullah, Gatr Haceli, Goyun Haçça, Mâsar Osman, Gaval İbiram.

Kaplumbağalar: Hörü Ebe (Hörü Karı), Pat Ali, Kele Bacı, Abbas Emmi, Yakup Emmi.

Köygöçüren: Gurba Nuri, Babıklar, Kel Amat, Cukcuk Ali, Koca Barnik, Tini Mini Avradı, Ay Aba, Garagız, Zilligırık, Ermenekli Gors Hocası, Garadamak İsmail.

Onuncu Köy: Dela (Deli Ağa), Gurki Mehmet, Muhtar İboç, Taylu Memüş, Gödençe, Şerfe Kadın.

Tırpan: Uluguş Amat, Kabak Musdu, Karakız'ın Haçça, Kerem Emmi, Keremce'nin Zakey, Muhtar Çatlin, Musdu Emmi, Züra Aba, Haçça Aba.

Şekil (Morfoloji) Özelliklerine Göre Lakaplar

Araştırmanın bu bölümünde lakapların yapısal özelliklerine değinilmektedir. Kahramanların fiziksel ve psikolojik özelliklerine gönderme yapan, iş ve mesleklerini belirten, memleketleri, soyları ve inançlarıyla birlikte kullanılan lakaplar birer sıfat tamlamasıdır. Romanlarda isim tamlaması türünde de çok sayıda lakap bulunmaktadır. Bu tür lakaplarda anne, baba veya aile büyüklerinden birinin ismine eklenen ilgi hali ekiyle kişilere lakap verilmektedir. Lakapların bir kısmı Karataban ve Delibaş örneklerinde olduğu gibi birleşik yapılıdır. Bu türdeki lakaplar da Birleşik Yapılı Lakaplar başlığı altında değerlendirilmektedir. Çalışmanın bu bölümünde bulgular, sınırlı sayıda örneklendirilmektedir. Bu bölümdeki tespitler *İsim Tamlamaları Türünde Lakaplar*, *Sıfat Tamlamaları Türünde Lakaplar ve Birleşik İsim Türünde Lakaplar* başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

İsim Tamlamaları Türünde Lakaplar

Irazca'nın Dirliği: Kamber'in Fatma, Muhtarın Cemal, Gedikdiş'in Hörü, Sultanca'nın Şükrü, Kosa'nın İsmail, Çolak Adil'in Mahmut.

Kaplumbağalar: Muhtar'ın Alime.

Köygöçüren: Gediğin Osman, Garagızın Aysel.

Tırpan: Habib'in Hasibe, Sarı'nın Sultan, Veli'nin Dürü, Nuri'nin Fatma, Karakız'ın Haçça, Keremce'nin Zakey, Hakkı'nın Kemal, Dikeç'in Ali.

Onuncu Köy: Çolağın Mahmut, Topal Osmanların Züra, Hasan Uluların Mehmet.

Sıfat Tamlamaları Türünde Lakaplar

Irazca'nın Dirliği: Deli Irazca, Deli Haceli, Koca Şali, Kara Bayram, Boz Ömer, Kör Kerim, Çürük Diş, Yirik Abdullah, Çivi Esme, Çolak Adil, Ocakçı Adem, Hacı Ferha.

Kaplumbağalar: Kel Bektaş, Kel Sırrı, Kır Domuz, Kır Abbas, Avşarlı Sarı Hoca, Gezici Hamdi Bey, Hapçı Doktor, Yarım Şişko Emin Bey, Çatal Osman, Kır Dürzü, Bilek Sultan.

Köygöçüren: Çil Ümmet, Topal Galip, Deliverenli Kel Amat, Kör Salih, Deli Müdür, Kafasız Şehriban, Şeytan Hasan, Çekingen Hasan, Çıldırık Ümmet, Halkçı Ramiz.

Onuncu Köy: Çıplak Mustafa, Altı Parmak Ali, Pire Kızı, Sarı Ellez, Kara Mehmet, Çil Abdullah, Kör Sabri, Kara Veli, Deli Kadir, Çolak Osman, Kuru Hasan, Esen Ali, Çakır Ali, Koca İzzet...

Tırpan: Kabak Musdu (Şiş Göbek), Kabak Kafa, Kabak Ağa, Küçük Evşen, Kepçekulak Velikul, Sarı Cevriye, Nişancı Bıyık Bekir, Kör Celal, Kör Yeğen, Doruk Ali, Çilli Zakey, Kılı Keçi, Sarı, Kara Sevim, Kel Aziz, Göküş Dürü, Deli Nuriye.

Birleşik İsim Türünde Lakaplar

Irazca'nın Dirliği: Gedikdiş, Gızılbaş, Herifçioğlu, Taşkelle, Bozoğlan.

Köygöçüren: İrikıym, Karataban, Delibaş, Demiryolcu, Zilligırık.

Kaplumbağalar: Etgöbek, Karabere.

Tırpan: Kepçekulak, Yassıburun, Kılıbacaklı.

Romanlarda Lakapların Verilme Sebepleri

Romanlarda kahramanların lakaplarla isimlendirilme gerekçeleri, genelde olayların akışından anlaşılmaktadır. Romanların bir kısmında lakaplar, yazar ve kahraman bakış açılarıyla açıklanmaktadır. *Tırpan* romanında Bambıl Feyzullah, kısa boylu ve şişman olduğu için; Koreli Hüsnü, Kore gazisi olduğu için; Macır Recep, muhacir olduğu için; *Kaplumbağa* romanında Kır Abbas, kırları çok sevdiği ve gönüllü kır bekçiliği yaptığı için; Kır Abbas'ın torunu Yeşer, gözleri yeşil olduğu için; Eğitimci Rıza, köy sakinlerine okuma yazma kursu verdiği için; Gezici Hamdi Bey, köy okullarında müfettişlik yaptığı için; Deli Ziraatçı, konuşmaları köylüler tarafından anlaşılmadığı için; *Irazca'nın Dirliği* romanında Irazca, Raziye isminin mahalli söyleyişi olduğu için; Navrumlu Ali, şehre Navrum'dan göç ettiği için; Sıhhiye Ali, hastanede hademelik yaptığı için; *Onuncu Köy* romanında Demirci Usta, öğretmenlik yaptığı köyde demir ustası olduğu için; Topal Pevlan, er meydanında güreşirken ayağını kırdığı için; *Köygöçüren* romanında Topal Galip, doğuştan ayağı aksak olduğu için; Halkçı Ramiz de Halk Partisi'ni desteklediği için bu lakapları almışlardır. Romanlarda lakaplarıyla tanılan bazı roman kahramanları şunlardır:

On Beş Osman: “İki yıllık yol parasını veremediği için götürülüp Burdur şosesinde çalıştırılan, o zaman sıra numarası 15 olduğu için hala On beş Osman diye çağırılan...” (Baykurt, 2018: 28).

Topal Pehlivan: “İsmail Pehlivan her zaman güreşirdi. Son güreşinde ayağının üstüne düşer hemen Denizli'ye götürürler. Doktor Tayyar Bey İsmail Pehlivan'ın ayağını keser” (Baykurt, 2018: 36).

Pire Kızı: “Pire Kızı ayağına çevikti. Belki bunun için, belki de çok ufacak bir kadın olduğu için Pire Kızı dediler adına” (Baykurt, 2018: 92).

Gurki Mehmet: “Tavuklar gurk gurk, ede ya; Bu da Gurki Mehmet...” (Baykurt, 2018: 239).

Bağa Mehmet: “Bağa, yani tosbağa, kaplumbağa, kurbağa bir de insanın boğazından çıkan bağa! Doktorlar ur derler hani...” (Baykurt, 2018: 239).

Cıkla Mehmet: “Cıklayı bilmez misin? Varsillar buğdayın içine arpa katmadan yer. Buna ‘cıkla buğday’ derler. Yaşlılar toplanıp bu Mehmet'lere birer ad ararken, buna gelip Cıkla Mehmet diyelim demişler” (Baykurt, 2018: 240).

Yasin Mehmet: “Anası bunu hocaya göndermiş. Varıp yetken, ‘bana Yasin öğret hocam’ demiş. Hoca da , ‘Oğlum, Süphaneleden başlanır!’ dediyse de dinletememiş...” (Baykurt, 2018: 240).

Ahmet Kara: “Birinci sınıfın D bölümünde 814 numara ile kayıtlı Ahmet Kara, yani Karataşlı Kara Bayram'ın oğlu Ahmet, okuldan çıkar çıkmaz, hiç oyalanmadan eve geldi” (Baykurt, 1993a: 233).

Sıhhiya Ali: “Bu hastanenin içinde benim adım Hademe Ali'dir, emme boşver! Garasenir Mahallesi'nde Sıhhiya Ali'yim ben!” (Baykurt, 1993a: 201).

Deli Ziraatçı: “akıllı uslu bir adamdı. Konuşmaları çoğunluğun işine gelmezdi. Onun için deli derlerdi” (Baykurt, 1993b: 117).

Romanlarda lakapların hangi anlama geldiği ve niçin verildiğiyle ilgili sınırlı sayıda açıklama yapılmıştır. Yazar, romanlarda vaka örgüsünün insicamını bozmamak için lakapları mümkün olduğunca akıcı bir üslupla kullanmaya çalışmış, lakapların verilme sebeplerini olayların akışı içerisinde hissettirmeye çalışmıştır.

Sonuç

Hikâye edici metinler, ait oldukları toplumların sosyokültürel hayatından izler taşır. Bu tür metinlerin farklı bilim dallarıyla ilişkilendirilecek yönleri bulunmaktadır. Metinlerde geçen mekânlar coğrafyayla ve sanat tarihiyle; olaylar, sosyolojiyle ve tarihle; kahramanlar da halk bilimiyle ve ad bilimiyle ilişkilendirilebilecek niteliklere sahiptirler.

Bu çalışmada köy romanlarında geçen lakaplar incelenmiştir. Lakapların ad bilimine ve halk bilimine bakan yönleri bulunmaktadır. Çalışma sonucunda romanların tamamında çok sayıda lakap tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamındaki romanlarda, köylüler arasında yaşanan sosyal, kültürel ve siyasal çatışmalar anlatılmaktadır. Olaylar, *Irazca'nın Dirliği* romanında Karataş köyünde; *Kaplumbağalar* romanında Tozak köyünde; *Köygöçüren* romanında Kantarma köyünde; *Onuncu Köy* romanında Ortaköy, Yaşarköy ve Damalı köylerinde; *Tırpan* romanında ise Gökçimen ve Evi köylerinde geçmektedir. Bu köylerde gerçek hayatta olduğu gibi kahramanlar birbirlerine hitap ederken veya bir kişiyi tarif ederken lakapları kullanmaktadırlar. Köylerde insan ilişkileri canlı ve samimidir. Köylüler lakapları genelde kişileri kısa yoldan tarif etmek ve tanıtmak için kullanmaktadırlar.

Lakaplar konusunda yapılan saha çalışmalarında elde edilen veriler çok farklı türde sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada lakaplar, *Anlam Özelliklerine Göre; Ağız Özellikleri ve Söyleyiş Bozukluklarına Göre* ve de *Şekil Özelliklerine Göre* sınıflandırılmıştır Bu üç ana başlığa bağlı alt başlıklarda lakapların örnekleri verilmiştir. Lakapların ortak bir sınıflandırma mantığıyla yapılması bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır. Saha çalışmalarında tespit edilen unvanların durumu da bir tartışma konusudur. Araştırmacıların bir kısmı unvanları lakap olarak kabul etmezken bir kısmı da unvanların lakap olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu konudaki farklı değerlendirmeler, temelde kavramların benzer ifadelerle tanımlanmasından kaynaklanmaktadır. TDK'nin tanımına göre unvan; bir kimsenin işi, mesleği veya toplum içindeki durumu ile ilgili olarak kullanılan ad ve san demektir. Lakap ise bir kimseye, bir aileye kendi adından ayrı olarak sonradan takılan, o kimsenin veya o ailenin bir özelliğinden kaynaklanan ad demektir. Tanımlamalarda geçen kişinin toplum içindeki durumu ve kişinin özelliği ifadeleriyle neyin kastedildiği açık değildir. Dolayısıyla kavramlar hakkında yeni bir tanımlamanın yapılması bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Romanlarda kahramanların genellikle unvan ve akrabalık ilişkilerine göre isimlendirildiği tespit edilmiştir. Unvanlar, aslında lakap değildir. Fakat romanlardaki kişilerin özelliklerini belirttikleri için çalışmada lakap olarak değerlendirilmiştir. Köylerde bir dönem muhtarlık, çavuşluk veya marangozluk yapan kişiler sonraki dönemlerde de bu mesleklerine göre isimlendirilmektedir. Bu tür isimlendirmeler, saygı ifadesinden çok kişilerin bir özelliğini belirtmek veya kişileri kısa yoldan tarif etmek için kullanılmaktadır. Romanlarda en fazla muhtar, ağa, efendi, emmi, imam, molla gibi köy yaşantısına uygun unvanlar kullanılmıştır. Romanlarda kahramanların bir kısmı Kamber'in Fatma, Gedik'in Osman, Karakız'ın Haçça gibi akrabalık ilişkisiyle isimlendirilmektedir. Anne, baba veya aile reisleriyle ilişkilendirilerek takılan bu tür lakaplar, kişileri benzer isimlerden ayırt etmek için kullanılmaktadır.

Romanlarda çolak, topal ve kör gibi kişilerin bedensel eksiklikleriyle ilgili çok sayıda lakap da bulunmaktadır. *Onuncu Köy* romanında Kör Sabri, Aksak Yusuf, Topal İsmail, Topal Osman, Çolak Mustafa, Çolak Mahmut, Çolak Mehmet, Çolak Osman; *Irazca'nın Dirliği* romanında Kör Kerim, Çolak Adil; *Köygöçüren* romanında Topal Galip, Kör Salih; *Tırpan* romanında ise Kör Celal fiziksel özelliklerinden dolayı lakap alan kahramanlardır. Bu tür

lakaplar, savaş sonrası Anadolu köylerinde yaşanan sefaleti göstermesi açısından önemlidir. Savaşlarda sakatlanan köylülerin dramatik hayatı bu şekilde lakaplara da yansımaktadır.

Romanlarda renklerle ilgili çok sayıda lakap kullanılmaktadır. Bu renkler arasında özellikle kara renginin çok daha fazla kullanıldığı dikkat çekmektedir. *Irazca'nın Dirliği'nde* Kara Bayram, Ahmet Kara; *Onuncu Köy* romanında Kara Mehmet, Kara Veli, Kara Halil; *Tırpan* romanında Kara Kız, Kara Ayşeli ve Kara Sevim kara lakabını alan kahramanlardır. Romanlarda kara lakabının dışında sarı ve boz lakaplarını alan kahramanlar da bulunmaktadır. *Irazca'nın Dirliği'nde* Boz Ömer; *Kaplumbağalar* romanında Sarı Hoca; *Onuncu Köy* romanında Sarı Ellez; *Tırpan'da* Sarı Cevriye ve Sarı Salih, ten renklerine göre lakap alan kahramanlardır. Bu tür lakapların geneli, kahramanların renklerini ifade etmek için kullanılmıştır.

Sosyal hayatta cesur, atak, heyecanlı ve zihinsel engelli kişilere deli denmesi yaygın bir gelenektir. Romanların tamamında deli lakabını alan kahraman bulunmaktadır. *Irazca'nın Dirliği* romanında Deli Haceli, Deli Irazca; *Kaplumbağalar* romanında Deli Ziraatçı; *Köygöçüren'de* Deli Müdür, Delibaş; *Onuncu Köy* romanında Deli Ağa, Deli Kadir; *Tırpan'da* ise Deli Sıhhiye, Deli Nuriye deli lakabını alan kahramanlardır. Romanlardaki vaka örgüsünden kahramanların zihinsel engelli olmalarından dolayı deli lakabını aldıkları anlaşılmamıştır. Olayların geçtiği bütün köylerde deli lakabını alan kişilerin bulunması dönemin yetersiz sağlık şartlarıyla ilişkisi olabilir. Ayrıca deli lakabının alan kişilerin fazlalığı dönemin ruhsal bunalımı da yansıtmaktadır.

Romanlarda kahramanların bir kısmı geçmişte yaşadıkları bir olay veya eylemleriyle ilişkilendirilerek isimlendirilmektedir. *Tırpan'da* Koreli Hüsnü, Kore gazisi olduğu için; *Onuncu Köy'de* On Beş Osman, Burdur şosesinde çalışırken numarası on beş olduğu için; *Irazca'nın Dirliği* romanında Sıhhiye Ali, hastanede hademelik yaptığı için bu türde bir lakap almışlardır. İlk başlarda kişilerle alay etmek veya kişileri değersizleştirmek için kullanılan bu sözcükler, zamanla kişilerin özelliklerini gösteren birer lakap halini almışlardır.

Araştırma kapsamındaki romanlar, Fakir Baykurt'un köy gözlemleri üzerine kurgulanmıştır. 1929 yılında Burdur'un Akçaköy'de doğan yazar, Gönen Köy Enstitüsünü bitirdikten sonra (1948) beş yıl köy öğretmenliği yapmıştır. Köyü ve köylüyü yakından tanıma fırsatı bulan yazar, romanlarında köy gerçeklerini farklı yönleriyle anlatır. Gerçek hayatta köylüler ağız özelliklerine göre konuşmaktadırlar. Romanlardaki kahramanlar da gerçek hayatta olduğu gibi ağız özelliklerine göre konuşturulmaktadırlar. Dolayısıyla romanlarda ağız özelliklerine göre kullanılan lakaplar bulunmaktadır. *Irazca'nın Dirliği'nde* Gatır Haceli, Goyun Haçça; *Kaplumbağalar* romanında Kele Bacı, Abbas Emmi; *Köygöçüren* romanında Gurba Nuri, Garagız; *Onuncu Köy* romanında Muhtar İboç, Taylu Memüş; *Tırpan'da* ise Keremce'nin Zakey ve Musdu Emmi yöresel ağız özelliklerine göre kullanılan lakaplardır. Romanlar bu yönüyle vaka örgüsünün geçtiği bölgelerin ağız özelliğini yansıtmaktadır.

Lakapların şekil özelliklerine göre incelenmesi de mümkündür. Araştırma sonucunda lakapların önemli bir kısmının sıfat tamlamalarından oluştuğu tespit edilmiştir. Romanlarda kahramanların fiziksel ve psikolojik özelliklerine, din ve inançlarına, soy ve memleketlerine gönderme yapan çok sayıda lakap, sıfat tamlaması türünde bulunmaktadır. *Irazca'nın Dirliği* romanında Çolak Adil ve Ocakçı Adem; *Kaplumbağalar* romanında Kel Bektaş ve Kel Sırrı; *Köygöçüren* romanında Çil Ümmet ve Topal Galip; *Onuncu Köy* romanında Çıplak Mustafa ve Altı Parmak Ali; *Tırpan'nda* Kepçekulak Velikul ve Sarı Cevriye lakapları birer sıfat tamlaması örneğidir. Romanlarda kahramanların bir kısmı akrabalık ilişkilerine göre lakap almaktadırlar. İsim tamlaması türünde kurulan bu lakaplarda kişiler anne, baba veya aile büyüklerinden biriyle ilişkilendirilerek tarif edilmektedirler. *Irazca'nın Dirliği'nde* Kamber'in Fatma ve Muhtarın Cemal; *Kaplumbağalar* romanında Muhtar'ın Alime; *Köygöçüren* romanında Gedğin Osman ve Garagızın Ayşeli; *Tırpan'da* Habib'in Hasibe, ve Sarı'nın Sultan; *Onuncu Köy* romanında da Topal Osmanların Züra ve Hasan Uluların Mehmet isim tamlaması şeklinde oluşan lakaplardır. Romanlarda az da olsa birleşik yapıllı lakaplar bulunmaktadır. *Irazca'nın Dirliği'nde* Gedikdiş ve Gızılbaş; *Köygöçüren'de* İrikiyim ve Karataban; *Kaplumbağalar'da* Etgöbek ve Karabere; *Tırpan'da da* Kepçekulak ve Yassıburun, bu tür lakaplara örnek olarak gösterilebilir. Lakapların morfolojik özelliklerine göre incelenmesi dil bilimi alanında yapılacak çalışmalara katkı sağlayacaktır. Lakaplardaki fonetik ve morfolojik özellikler, ayrı bir araştırma konusu olabilecek niteliktedir. Hikâye edici metinler üzerinde tespit edilecek lakaplar bu bağlamda da değerlendirilebilir.

Fakir Baykurt, sosyal gerçekçiliğe önem veren bir yazardır. Bunun için de romanlarında sosyal hayatın gerçeklerinden yararlanmaya çalışır. Romanlarında kullandığı lakaplar da sosyal hayatın bir gerçeğidir. Lakaplar bu yönüyle romanların gerçekçi yönüne katkı sağlamıştır.

Bu çalışmayla sahada yapılan derleme faaliyetlerinin hikâye edici metinlere de uygulanabileceği tespit edilmiştir. Bu konuda yapılacak çalışmalar için vaka örgüsü kırsal bölgelerde geçen romanların tercih edilmesi daha faydalı olacaktır.

Kaynakça

- (Acıpayamlı, 1992): ACIPAYAMLI, Orhan. "Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorunun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi", *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1992, II. ss. 1-14.
- (Akalm, 2011): AKALIN, Şükrü Haluk. vd., *Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara 2011.
- (Akçam, 2015): AKÇAM, Zeki "XIX. Yüzyıl Kıbrıs Şer'iyle Sicillerinde Lakap ve Unvanlar", *Türkbilig*, 29. 195. 2015, ss. 191-208.
- (Akdağ, 2015). AKDAĞ, Ömer. "Çeşmelisebil' de Lakaplar ve 1934 Lakap Kanunu", *Tarih, Kültür, Sanat, Turizm ve Tarım Açısından Uluslararası Sarayönü Sempozyumu*, 2014. 24-26 Ekim Bildiri Kitabı. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Konya 2015, 8. ss. 725-734.
- (Aksan, 2007): AKSAN, Doğan. *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim*, TDK Yay., Ankara 2007.
- (Aksu, 2001): AKSU, Ali "Asr-ı Saadet ve Emeviler Döneminde Lakap Takma ve Halifelerin Lakapları", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. V. 2. 2001, ss. 229-248.
- (Akpınar, 2001): AKPINAR, Esra vd., *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi I*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2001.
- (Atlı, 2017): ATLI, Sağıp. "Manisa'nın Demirci İlçesindeki Lakaplar Üzerine Bir İnceleme", *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 41.1. 2017, ss. 101-137.
- (Atsız, 1984): ATSIZ, Bedriye Lakaplar. *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergisi*, 11.1984, ss. 26-28.
- (Baykurt, 1993a): BAYKURT, Fakir. *Irazca'nın Dirliği*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993a.
- (Baykurt, 1993b): BAYKURT, Fakir. *Kaplumbağalar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993b.
- (Baykurt, 1993c): BAYKURT, Fakir. *Köygöçüren*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993c.
- (Baykurt, 1998): BAYKURT, Fakir. *Benli Yazılar*, Papirüs Yay., İstanbul 1998.
- (Baykurt, 2000): BAYKURT, Fakir. *Özyaşam 4, Köse Bucak Anadolu*, Papirüs Yay., İstanbul 2000.
- (Baykurt, 2002): BAYKURT, Fakir. *Özyaşam 8, Dost Yüzleri*, Papirüs Yay., İstanbul 2002.
- (Baykurt, 2007): BAYKURT, Fakir. *Tırpan*, Literatür Yay., İstanbul 2007.
- (Baykurt, 2018): BAYKURT, Fakir. *Onuncu Köy*, Literatür Yay., İstanbul 2018.
- (Bozkurt, 2003): BOZKURT, Nebi. "Lakaplar", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, C.27. 65-67. Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 2003.
- Boyraz, 1998): BOYRAZ, Şeref "Bir Yöre Örneğinden Hareketle Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler ve Bir Yöre Örneği", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, VII. 1998, ss. 107-138.
- (Çağlayan, 2014): ÇAĞLAYAN, Ercan. "Köy Enstitüleri'nin Açılması ve Dicle Köy Enstitüsü", *Turkish Studies*, 9/1 Winter. 2014, ss. 119-132.

- (Çalışkan, 2016): ÇALIŞKAN, Erol ve SEHER, Şerife “Türk Folklorunda Lakap Verme Geleneği: Bartın Örneği”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14-3. 2016, ss. 103-126.
- (Çankaya, 2013): ÇANKAYA, Erol “Türk Köyü Köy Edebiyatına Nasıl Yansıdı? Köy Enstitülü Yazarlarda Tematik Eğilimler”, *Turkish Studies*, Turkic Volume. 8.7. 2013, ss. 49-64.
- (Çoşar, 1999): COŞAR, Asiye Mevbihe. “Trabzon'da Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir Derleme/Değerlendirme”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 47 (1999), 2003, ss. 26-40.
- (Demirci 2014): DEMİRCİ, Ümit Özgür. “Ardahan’ın Hanak İlçesinde Kullanılan Lakaplar”, *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, VI. 1-1. 2014, ss. 1-12.
- (Geray, 1969): GERAY, Cevat. “Türkiye’de Köy Enstitüleri Hareketi ve Köy Kalkınması”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2.1. 1969. ss. 197-207.
- (Gökalp, 1970): GÖKALP, Ziya. *Türkçülüğün Esasları*. MEB Yay., İstanbul 1970.
- (Güllüağa, 2019): GÜLLÜDAĞ, Nesrin ve BAŞ, Halit “1452 Numaralı İzmit Şeriyeye Sicilinde Yer Alan Unvan ve Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”, *Anasay*, 3-7. 2019, ss. 73-104. 2019
- (Güvenç, 1972): GÜVENÇ, Bozkurt. *İnsan ve Kültür: Antropolojiye Giriş*, Sosyal Bilimler Derneği Yay., Ankara 1972.
- (Hızlan, 2001): HIZLAN, Doğan. *Mavi Bereli*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2001.
- (Kabak, 2014): KABAK, Turgay. “Lakaplar ve Uzuncaburç Kasabasında Lakap Verme Geleneği”, *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi. Kültürümüzde İsim Özel Sayısı*, 6. 1-1. ss. 1-30. 2014.
- (Kaplan, 1988). KAPLAN, Ramazan *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.*, Ankara 1988.
- (Karaosmanoğlu, 2010): KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. *Ergenekon Millî Mücadele Yazıları*, İletişim Yay., İstanbul 2010.
- (Karaosmanoğlu, 2002): KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri. *Yaban*, İletişim Yay., İstanbul 2002.
- (Karataş, 2017): KARATAŞ, Pınar. “Hekim Folklorunda Stereotiplerin Lakapları Şekillendirmesi ve Fıkralara Yansımaları”, *Millî Folklor*, 29. 116. 2017, ss. 129-142.
- (Kardaş, 2018): KARDAŞ, Canser “Muş İli Merkezinde Kullanılan Erkek Lakapları”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11 (23), 2018, 207-226.
- (Karpat, 1971): KARPAT, Kemel. *Çağdaş Türk Edebiyatı’nda Sosyal Konular*, Varlık Yay., İstanbul 1971.
- (Kavcar, 1975): KAVCAR, Cahit. “Türk Roman ve Hikâyesinde Köye İlk Açılma”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8.1. 1975, ss. 317-325.
- (Keleş, 1996): KELEŞ, Dilek. *Türk Adbilimi Bibliyografyası*. Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. 1996.
- (Keskinkılıç, 2014): KESKİNKILIÇ, Esra. “Sultani Lakaplar (veya Devletlü ve Saadetlü Lakaplar”, *Acta Turcica*, 1-1.2014, ss. 1-22.

- (Kibar, 2017): KİBAR, Osman *Ağaköy Lakapları, Köy Lakapları Üzerine Bir Tasnif Denemesi*, Yarım Elma Kültür Yay., Biga 2017.
- (Menekşe, 2019): MENEKŞE, Metin. "Türk Kültüründe Kişi Adları ve Lakaplar, XIX Yüzyılda Seyyid Gazi kasabasında Kişi adları ve lakaplar", *Türkiyat Araştırma Dergisi TAED*, 65. 2019, ss. 303-331.
- (Meriç, 2013): MERİÇ, Cemil. *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*, İletişim Yay., İstanbul 2013.
- (Naci, 1990): NACİ, Fethi. *100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yay., İstanbul 1990.
- (Narlı, 2012): NARLI, Mehmet. *Roman Ne Anlatır Cumhuriyet Dönemi 1920/2000*, Akçağ Yay., Ankara 2012.
- (Paçacıoğlu, 1997). PAÇACIOĞLU, Burhan. "Yiğit Namıyla Anılır", *Altıncı Şehir Sivas*, 1. 2. Nisan-Haziran. 1997, ss. 20-22.
- (Planck, 2010). PLANCK, Ulrich. "Türkiye'de Köy Sosyolojisi", Çev: Reşit Küçükboyacı, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.2. 4. 2010, ss. 223-240.
- (Oğuz 2007). OĞUZ, Şükran ve OĞUZ. İsmail. "Lakap Verme Geleneğinde Manisa İli Demirci İlçesi Örneği", *Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri*. 38. ICANAS, 10-15 Eylül 2007. 3. 2008, ss. 1127-1139.
- (Öger, 2014): ÖGER, Adem "Avanos Yöresinde Lakaplar ve Bir Soyağacı Örneği", *Avanos Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Avanos Kaymakamlığı. 2014, ss. 33-46.
- (Örnek, 1973): ÖRNEK, Sedat Veyis. *Budunbilim Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1973.
- (Örnek, 1995): ÖRNEK, Sedat Veyis. *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1995.
- (Özgül, 1997): ÖZGÜL, M. Kayahan. *Paşabey-zâde Ömer Âli Bey Türkmen Kızı*, Zağnos Kültür Eğitim Vakfı Yay., Balıkesir 1997.
- (Öztürk, 2016): ÖZTÜRK, Jale. *Antakya Köylerinde Lakaplar, Dr. Mehmet Tekin'e Armağan*, Oğuz, S. ve Arı, B. (Ed.). 262-281, Mustafa Kemal Üniversitesi Yay., İskenderun 2016.
- (Özkalp, 1994): ÖZKALP, Enver. *Sosyolojiye Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir: 1994.
- (Özdemir, 2016): ÖZDEMİR, Seyhan ve ERDEM, Ramazan. "Akademik Örgütlerde İdarî Personel Arasında Kullanılan Lakaplar Üzerine Bir Çalışma", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25. 2016, ss. 247-261.
- (Özkan, 2016): ÖZKAN, Nevzat. "Adlandırma Yöntemi Olarak Lakaplar ve Büyükkışla'daki Örnekleri", *I. Uluslararası Bozok Bildiri Kitabı*, 3. 2016, ss. 180-189.
- (Sakaoğlu, 20009): SAKAOĞLU, Saim. *Türk Ad Bilimi I*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2000.
- (Seçkin, 2018): SEÇKİN, Halûk "Hafik'te İdealist Bir Öğretmen", *Hayat Ağacı Şehir Kültür Dergisi*, Sivas, 2018, 35, ss. 70-74
- (Serinsu, 2009): SERİNSU, Ahmet Nedim. *Dini Terimler Sözlüğü*, MEB Yay., Ankara 2009
- (Şahin, 2015): ŞAHİN, İbrahim. *Adbilim*, Pegem Yay., İstanbul 2015.

- (Tan, 2016): TAN, Nail. “Rodoslu Türklerin Lakapları Bağlamında Ad Biliminde Lakapların Önemi”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, CX. 777. 2016, ss. 103-107.
- (Tezcan 1996): TEZCAN, Mahmut. *Kültürel Antropoloji*, Ankara Üniversitesi Yay., Ankara 1996.
- (Tükel, 1960): TÜKEL, Turhan. *Beş Romancı Tartışıyor*, Düşün Yay., İstanbul 1960
- (Toklu, 2007): TOKLU, M. Osman. *Dilbilimine Giriş*, Akçağ Yay., Ankara 2007.
- (Ustaoglu, 1986): USTAOĞLU, Murat. “Kayseri’deki Lakaplar Üzerine”, *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 9. 87. 1986, ss. 30-31.
- (Yalçın, 2003)YALÇIN, Alemdar. *Siyasal ve Sosyal Değişimler Açısından Çağdaş Türk Romanı (1946-2000)*, Akçağ Yay., Ankara 2003.
- (Yaldızkaya, 2014): YALDIZKAYA, Ömer Faruk. “Emirdağ’da Lakaplar Üzerine Bir İnceleme”, *Acta Turcica*, VI, 1-1. 2014, ss. 1-16.
- (Yanardağ, 2007): YANARDAĞ, Mehmet Fetih. “Fakir Baykurt’un Hikâyelerinde Tema”, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1.1. 2007, ss. 227-263.
- (Yeşilöz, 2012): YEŞİLÖZ, Zafer. “Nevşehir Lakaplarından Derleme Sözlüğüne Katkılar”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 1. 2. 2012. ss. 22-27.

Elektronik kaynaklar

- RTL 1: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2525.pdf>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.
- RTL 2: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2590.pdf>, Erişim Tarihi: 20.03.2020.
- RTL 3: <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/koyler1> Erişim Tarihi: 01. 06. 2020.